

Thông tin về Thiên nhiên và Bảo tồn

Nguồn: Khoa học Đời sống

Số: 79

Ngày: 1/10/08

Cát Tiên - Khu rừng kỳ diệu

Không chỉ rạng danh ở tầm quốc tế với những bí ẩn của Thánh địa Cát Tiên (vẫn chưa xác định được chủ nhân di chỉ), khu rừng kỳ diệu này còn là từ điển sống về sự đa dạng sinh học của núi rừng Tây Nguyên.

Giữa rừng già có một hồ nước được hình thành từ sự tinh nghịch của dòng chảy sông Đồng Nai. Bàu nước là một huyền thoại có thật về sự hiện diện của nhiều loài cá quý hiếm và khổng lồ. Đặc biệt là ánh mắt của những con cá sấu Xiêm vào đêm tối rực sáng như ngàn ánh sao trời.

Hồ sách đỏ...

Sau 8km đường ôtô và hơn 5km đường rừng len lỏi qua những tán rừng kín, chúng tôi cũng đến địa phận giáp rìa Bàu Sấu. Càng đến gần, hệ sinh thái rừng chuyển biến từ rừng cây gỗ cao to sang lùm bụi rờ rệt. Khi ánh mắt thu gọn hình ảnh một ngôi nhà gỗ đơn sơ vốn là trụ sở của trạm kiểm lâm Bàu Sấu tọa lạc ven bờ một hồ nước xanh ngắt đầy lau sậy thì cũng là lúc những đôi chân mỏi đến được nơi mà khát vọng, háo hức khám phá liên tục thôi thúc họ.

Trời về chiều, ánh tà dương dần buông phủ trên "bàu sữa" giữa rừng đã khiến khung cảnh càng trở nên thoáng đãng, huyền ảo. Đây cũng là lúc những đàn chim trình bày điệu vũ lượn lờ về tổ ấm sau ngày dài bươn chải "mưu sinh". Chỉ tay về phía mặt hồ lặng như tờ in bóng chim chao lượn, anh Nguyễn Đức Dũng, hướng dẫn viên bật mí: "Những trảng cỏ bao quanh hồ là mái nhà của các loài công, trĩ đỏ, le le, gà lôi, mòng két... Toàn những loài quý hiếm có tên trong Sách đỏ Việt Nam!".

Cũng theo anh Dũng, không chỉ là thắng cảnh đẹp tập trung nhiều loài chim

nước đặc hữu, Bàu Sấu còn là mái nhà của nhiều loài cá nước ngọt cũng có tên trong Sách đỏ Việt Nam và Sách đỏ thế giới như cá lóc bông, các loài cá lăng (lăng bì, lăng nha, lăng nhám, lăng chì...) và đặc biệt là cá rồng (đầu như đầu rồng, thân dẹt, dài, uốn lượn, giá mỗi con đến tuổi sinh sản lên đến hàng chục triệu đồng). Dứt lời, anh cho chúng tôi xem những tấm ảnh tư liệu trong những lần cá quý xuất hiện với giải thích: "Vào mùa nắng, mực nước ở hồ rút xuống. Khi đó, những "em" này trú trong hang hốc, hầm hố không kịp rút ra nên mắc kẹt".

Do hiện hữu nhiều loài sinh vật quý hiếm nên ngoài cái tên cứng còm, Bàu Sấu còn được nhiều nhà khoa học khai sinh bằng tên gọi "Hồ Sách đỏ". Anh Dũng lại bật mí do để đến được hồ, phải băng qua khu rừng thiêng nên cư dân bản địa chẳng ai lui tới. Cùng với thời gian, bị cây rừng khuất lấp nên bàu nước này chẳng mấy ai biết. Nhờ vậy mà nét hoang sơ và những loài chim cá quý hiếm mới may mắn còn nhiều như hiện tại.

Và đàn "thủy quái"

Anh Phùng Mỹ Trung, người sáng lập trang Web Sinh vật rừng Việt Nam hiện công tác tại Chi cục Hải quan tỉnh Đồng Nai cho biết, tên gọi của Bàu Sấu bắt nguồn từ sự hiện diện đông đúc của loài cá sấu nước ngọt (còn gọi là cá sấu Xiêm) vô cùng quý hiếm. Loài này có cấu tạo cơ thể như kỳ đà nhưng thân dài hơn. Người Mạ và K'Ho tin rằng cá sấu là những con vật thiêng được

thân rừng sai canh giữ chốn sơn linh nên không dám giết hại.

Già làng Đ'Riêng ở xã nhớ lại: "Những con sấu đó nhiều lắm, dữ lắm. Trâu rừng xuống uống nước, nó lao tới cắn cổ lôi xuống ăn thịt. Cọp dữ nó cũng không tha nữa mà".

Trong quá khứ, những con thủy quái ở Bàu Sấu nhiều vô kể nhưng sau này, chỉ còn lác đác vài con. Hôm chèo xuồng đưa chúng tôi tham quan bàu, anh Dũng bày tỏ sự tiếc nuối: "Khi đất nước mở cửa, cá sấu là mặt hàng thu được nhiều ngoại tệ nên phường lâm tặc đã tàn sát chúng dã man. Đêm đêm, ánh đèn săn cá sấu sáng rực cả một vùng rừng".

Hàm răng lồm chồm đầy gai nhọn, chiếc đuôi to khỏe cùng bản năng hung dữ vẫn không giúp được những con thủy quái ở Bàu Sấu thoát khỏi lưới hái tận diệt của những kẻ có lòng tham. May mắn là trước khi những hung thần cuối cùng bị triệt hạ thì một kế hoạch bảo vệ loài cá mà số lượng cá thể ở Việt Nam còn chưa quá 10 đầu ngón tay được đặt ra. Từ năm 2000 đến nay đã có 60 cá thể cá sấu Xiêm được nhân giống và thả xuống hồ. Nhờ vậy mà Bàu Sấu không lâm cảnh tử nạn từ chính cái tên của nó.

Thủ phủ của loài thú cổ đại

Điều thú vị nhất trong chuyến khám phá những điều kỳ ở Vườn quốc gia Cát Tiên là khi chúng tôi được nghe anh Phạm Hữu Khánh, phó giám đốc vườn bặt mí, Cát Tiên là Vườn quốc gia duy nhất của cả nước có sự hiện diện của tê giác Java, loài thú cổ đại mà ngay cả phân của nó, người ta cũng sẵn sàng mua bằng vàng.

Xuyên rừng đêm, ánh đèn của chiếc xe đặc chủng nhiều lần quét vào những lùm

bụi cỏ, tre nứa và dừng lại khá lâu. Anh Khánh giải thích thắc mắc của nhiều du khách về nguyên do này: "Những lùm bụi kia là món ăn chính của tê giác đấy. Biết đâu hôm nay cu cậu mò ra dùng điểm tâm?". Dứt lời, anh hướng sự chú ý của du khách về phía một thân cây dây leo có những chiếc lá màu xanh tựa như lá tía tô rồi bặt mí: "Lá nhíp đấy. Món khoái khẩu của tê giác đấy!".

Không chỉ tê giác mà người Stiêng và người Mạ bản địa cũng rất ưng cái bụng với lá nhíp (còn gọi là lá bép). Thứ lá bụi bụi, chua chua, ngọt ngọt, đắng đắng, beo beo không thể thiếu được trong việc chế biến món canh ống bỏi (còn gọi canh ống thụt, bỏ vào ống lồ ô, lấy lá rừng bít lại, nấu chín dung que nhỏ thụt vào đâm nát). Theo mách nước của hạt trưởng Hạt kiểm lâm Vườn Quốc gia Cát Tiên Lưu Văn Hào, từ lâu bà con dân tộc bản địa đã biết tê giác rất thích ăn món lá này nên mỗi khi cần cái lá nấu canh, bà con chỉ việc theo dấu chân tê giác. Cũng từ đặc tính này mà năm 1999, từ sự giúp đỡ và chỉ dẫn của cư dân địa phương, các nhà khoa học mới khẳng định sự tồn tại của tê giác Java.

Còn bao nhiêu tê giác Java?

Trước khi đặt câu hỏi này với cán bộ vườn, chúng tôi đã có chuyến đi dã tại thôn 3, xã Phước Cát, huyện Cát Tiên, tỉnh Lâm Đồng để nghe các già làng người Mạ, những người từng nhiều lần bắt gặp sự xuất hiện của những con "trâu một sừng" đang nghe các già nói về thuở hoàng kim của tê giác Java. Cách trung tâm huyện Cát Tiên hơn 80km, Phước Cát được xem là khu rừng duy nhất ở Việt Nam có loài thú cổ đại sinh sống.

Dưới chân ngôi nhà sàn truyền thống, bên ché rượu cần, sau khi rít một hơi dài

điều thuốc được quán từ lá cây rừng, già làng Điểu Len cất giọng sang sảng: "Ồ, hồi cái chân còn khỏe mình đi rừng gặp con trâu một sừng ấy nhiều lắm. Con nào con nấy to đùng. Con đực có mọc sừng trên mũi, con cái thì không. Mỗi khi cả đàn kéo đến nương ăn mầm cỏ, mầm cây, mình nè, dân làng nè cùng đuổi nó đi đấy".

To khỏe nhưng hiền lành, nhút nhát điều đáng buồn là những đặc tính này đã không thể cứu được loài tê giác Java thoát khỏi vòng xoáy tuyệt diệt. Vì niềm tin ấu trĩ và những lời đồn đại quá mức mà ngàn vạn họng súng, bẫy bọng búa vây chúng ngày đêm. Nguyên giám đốc vườn Trần Văn Mùi "mách": "Các nghiên cứu cho thấy tê giác Java và cả tê giác Sumatra từng có mặt tại Việt Nam. Từ những năm 1960, các chuyên gia bảo tồn đã có những cảnh báo, bày tỏ sự lo ngại về sự tồn vong của 2 loài này".

Thạc sĩ Mùi tiếp tục câu chuyện: "Năm 1988, chính tại Cát Tiên, sự cố về một thợ săn bắn chết và đem bán sừng, da con tê giác tại chợ đã làm sống lại mối quan tâm về tê giác của các nhà bảo tồn Việt Nam và quốc tế. Sau những nỗ lực điều tra, các nhà khoa học xác định có từ 5 - 7 cá thể tê giác Java còn tồn tại". Câu chuyện về loài thú cổ đại ở rừng Cát Tiên chỉ có thể ngắn gọn như vậy. Nghĩa là sau khi được phát hiện, những con tê giác cuối cùng trong tổng số khoảng 50 con (số còn lại ở Indonesia) đã được loài người bảo vệ nghiêm ngặt. Rời Cát Tiên, dù không được toại ý nhưng chúng tôi thầm mừng trước kết thúc có hậu cho những con "trâu một sừng". Nhưng liệu lòng tham và những niềm tin ấu trĩ có buông tha cho chúng khi mà mỗi chiếc sừng của nó, người ta sẵn sàng đánh đổi hàng chục cây vàng?

MAI HUONG - THÀNH DŨNG

■ Hình ảnh tê giác được bẫy ảnh ghi lại.

■ Những con trâu một sừng từng có nhiều ở Cát Tiên.